==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

સંજીવ ગુપ્તા અને અન્ય

વિરુદ્ધ

ભારત સંઘ અને અન્ય

૧૬ નવેમ્બર, ૨૦૦૪

[આર. સી. લાહોટી, સી.જે., અશોક ભાન અને જી. પી. માથુર, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ઇન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટ, ૧૯૫૬; સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૧/સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ સાથે કલમ ૧૩(બી) અને ૨૫:

યુ.એસ.એસ.આર. ની બિન-માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી સંસ્થાઓમાંથી મેડિકલ ડિગ્રી ધારકો-ભારતમાં તબીબી પ્રેક્ટિસ કરવા માટે કામચલાઉ/કાયમી નોંધણી મંજૂર કરવા માટેની અરજી-અરજદારો દ્વારા પૂર્ણ કરાયેલા મેડિકલ અભ્યાસક્રમોની વાસ્તવિકતા પર શંકા દર્શાવીને મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી-તેની સામેનો પડકાર-હાઇકોર્ટે દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યો-સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા ચોક્કસ સુધારાઓ સાથે માન્ય

રાખવામાં આવ્યો, જેમાં એક વખતની રાહત તરીકે કામચલાઉ નોંધણીની મંજૂરી આપવામાં આવી.

અધિનિયમમાં સુધારો–નામાંકન પહેલાં સંભવિત ઉમેદવારો માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો ફરજિયાત બનાવતી અનિવાર્ય જોગવાઈઓનો સમાવેશ–કામચલાઉ નોંધણી ધારકો દ્વારા કાયમી નોંધણી માટે અને નવા ઉમેદવારો દ્વારા કામચલાઉ નોંધણી માટે વૈધાનિક આવશ્યકતાઓમાંથી મુક્તિ આપવાની વિનંતી કરતી દાખલ કરાયેલી અરજીઓ–એમ.સી.આઈ. દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી–તેની સામેનો પડકાર–ઠરાવવામાં આવ્યું: ૧૫.૩.૨૦૦૧ પહેલાં વિદેશમાં પોતાના મેડિકલ અભ્યાસક્રમો પૂર્ણ કરનારા તબીબોને કામચલાઉ નોંધણી મંજૂર કરતી વખતે સુપ્રિમ કોર્ટે સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે ભવિષ્યના કેસો માટે સુધારેલી માર્ગદર્શિકાઓ/સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સનું પાલન કરવામાં આવશે–અગાઉ કામચલાઉ નોંધણી મેળવી ચૂકેલા ઉમેદવારો માટે પણ બૃહદ જાહેર હિતમાં કાયમી નોંધણી મંજૂર કરવા પર વિચારણા કરતાં પહેલાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો ફરજિયાત છે–કામચલાઉ નોંધણીની મંજૂરી તેમને કાયમી નોંધણી મેળવવાનો કોઈ આપમેળે અધિકાર પ્રદાન કરતી નથી–વિદેશમાં આવેલી માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી સંસ્થાઓમાં ઇન્ટર્નશીપ પૂર્ણ ન કરી હોય તેવા ઉમેદવારોને કામચલાઉ નોંધણી પણ નકારી શકાય છે–જોકે, સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ ત્રણ પ્રશ્નપત્રોને બદલે માત્ર એક જ પ્રશ્નપત્રમાં અને પ્રી–ક્લિનિકલ તથા પેરા–ક્લિનિકલ વિષયોને ઓછું ભારણ આપીને યોજી શકાય છે–નિર્દેશો જારી કરવામાં આવ્યા–ભારતનું સંવિધાન, ૧૯૫૦–અનુચ્છેદ ૧૪૨.

આ અપીલો અને રીટ અરજીઓમાં વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થયેલા પ્રશ્નો એ હતા કે ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર./વિદેશની માન્યતાપ્રાપ્ત/બિન–માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાંથી મેડિકલ સાયન્સમાં સ્નાતક/અનુસ્નાતક પદવી મેળવનાર અને ભારતમાં તબીબી વ્યવસાય કરવાની ઈચ્છા ધરાવનાર વ્યક્તિઓને મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા કામચલાઉ/કાયમી નોંધણી મંજૂર કરી શકાય કે કેમ, અને ભવિષ્યમાં આવી નોંધણી મંજૂર કરતાં પહેલાં મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા ઘડવામાં આવેલી અને ભારત સરકાર તથા આ કોર્ટ દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકા મુજબ ઉમેદવારો માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો અનિવાર્ય રહેશે કે કેમ.

અરજદાર/અપીલકર્તાઓ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તેઓ ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટની કલમ ૧૩(બી) માં નિર્ધારિત શરતો પૂરી કરતા હોવાથી સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કર્યા વિના નોંધણી મેળવવા હકદાર હતા; કેન્દ્ર સરકાર તેના આવશ્યક કાર્યો કોઈ સ્વાયત્ત સંસ્થા/મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયાને સોંપી શકે નહિ, અને તેથી તે જાહેરનામું બંધનકર્તા ન હતું; અને વિદેશમાં આવેલી માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી સંસ્થાઓમાંથી તબીબી અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરનારા ઉમેદવારો માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવાની આવશ્યકતા જરૂરી ન હતી, અન્યથા તેમને વધારાની ઈન્ટર્નશીપ પૂર્ણ કરવા માટે કહી શકાય.

સામાવાળા–મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કેન્દ્ર સરકારે પહેલેથી જ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ

અમલમાં મૂકી દીધા હોવાથી ઉમેદવારોએ ભારતમાં તબીબી વ્યવસાય કરવા માટે તે નિયમો મુજબ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો જરૂરી રહેશે.

રીટ અરજીઓ અને અપીલો ફગાવી દેતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું: ૧.૧. ૧૫.૩.૨૦૦૧ પહેલાં વિદેશમાં પોતાની મેડિકલ ડિગ્રી પૂર્ણ કરનારા ઉમેદવારોની નોંધણીનું નિયમન કરવા માટે કેન્દ્ર સરકારે માર્ગદર્શિકા ઘડી હતી. કોર્ટે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને તે માર્ગદર્શિકાને મંજૂરી આપી હતી અને સમાન સ્થિતિ ધરાવતા તેવા તમામ ઉમેદવારોને, ભલે તેઓ આ કોર્ટ સમક્ષ પક્ષકાર હોય કે ન હોય, તે લાગુ પાડી હતી. કોર્ટે સ્પષ્ટપણે ઠેરવ્યું હતું કે જે ઉમેદવારોએ મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયાને નોંધણી માટે પહેલેથી જ અરજી કરી દીધી છે, તેમની અરજીઓ પસાર કરાયેલા હુકમો અનુસાર મંજૂર કે નામંજૂર કરવામાં આવશે અને આવી નોંધણી મળ્યા પછી ઉમેદવારોએ જરૂર જણાયે ઇન્ટર્નશીપ કે હાઉસમેનશીપ પૂર્ણ કરવાની રહેશે. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે આ કોર્ટ દ્વારા માન્ય રખાયેલી માર્ગદર્શિકા એક વખતની રાહતના પગલા તરીકે હતી. પરંતુ ભવિષ્યના કેસો માટે સરકાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલા એમ.સી.આઈ. ના સુધારેલા નિયમોનું પાલન કરવાનું રહેશે. કોર્ટનું આ તારણ સુધારેલા અધિનિયમના અમલ તેમજ ૧૫.૩.૨૦૦૧ પછી નોંધણી માટે અરજી કરનારા ઉમેદવારોને અધિનિયમની સુધારેલી જોગવાઈઓ લાગુ પડવા અંગે આ અરજીઓમાં અરજદારો દ્વારા ઉપસ્થિત કરાયેલી દલીલોનું નિરાકરણ લાવે છે.

[૭૦–એચ; ૭૨–એફ, જી; ૭૩–એચ; ૭૪–એ]

૧.૨. ભારત સરકારે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ અમલમાં લાવવા માટે ૧૫.૩.૨૦૦૨ ની તારીખ નિયત કરી હતી. ૨૦૦૧ પહેલાં પ્રચલિત વહીવટી નીતિને કાયદાકીય નીતિનું સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું છે. એમ.સી.આઈ. જે હેતુઓ અને ઉદ્દેશો સિદ્ધ કરવા માંગે છે તેને ધ્યાનમાં લેતાં આવી કાયદાકીય નીતિ, કે જેના હેઠળ વિદેશી યુનિવર્સિટીમાંથી પદવી મેળવનાર વિદ્યાર્થીને સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ આપવો પડે છે, તેને ગેરવાજબી કે મનસ્વી કહી શકાય નહિ.

[૭૪–જી, ૭૫–એ]

૧.૩. ૧૫.૩.૨૦૦૨ પહેલાં મેડિસિન અભ્યાસક્રમમાં જોડાયેલા ઉમેદવારો પણ નિયમો અમલમાં આવ્યા તે પહેલાં જોડાયેલા હોવા છતાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ દ્વારા શાસિત થશે. આમ વર્ષ ૨૦૦૧ કે ૨૦૦૨ માં મેડિસિન અભ્યાસક્રમ પાસ કરનારા ઉમેદવારો વર્ષ ૨૦૦૩ માં અને ત્યારબાદ મેડિસિન અભ્યાસક્રમ પાસ કરનારા કે પાસ થનારા ઉમેદવારો કરતાં અલગ નથી.

મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ ઈન્ડિયન ડોક્ટર્સ ફ્રોમ રશિયા વેલ્ફેર એસોસિએશન્સ અને અન્ય, [૨૦૦૨] ૩ એસસીસી ૬૯૬, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૧.૪. ૧૫.૩.૨૦૦૧ પછી કામચલાઉ નોંધણી માટે એમ.સી.આઈ. સમક્ષ અરજી કરનારા ઉમેદવારો સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ ના પ્રારંભ

પછી કાયમી નોંધણી મેળવવા માટે પાત્ર બન્યા હતા અને ભારતમાં તબીબી વ્યવસાય કરવા માટે નોંધણી મંજૂર કરવામાં આવે તે પહેલાં તેમણે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો જરૂરી હતો. અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળ એમ.સી.આઈ. દ્વારા તેમને આપવામાં આવેલી કામચલાઉ નોંધણી ત્યારબાદ કાયમી નોંધણી મેળવવાનો કોઈ આપમેળે અધિકાર પ્રદાન કરતી ન હતી, કારણ કે તે કલમ હેઠળની કાયદાકીય જોગવાઈ સ્પષ્ટ કરે છે કે પ્રાયોગિક તાલીમ લેવાના હેતુ સિવાય અન્ય કોઈ હેતુ માટે કામચલાઉ નોંધણી મંજૂર કરી શકાતી નથી.

મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ ઈન્ડિયન ડોક્ટર્સ ફ્રોમ રશિયા વેલ્ફેર એસોસિએશન્સ અને અન્ય, [૨૦૦૨] ૩ એસસીસી ૬૯૬, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨. છ વર્ષનો મેડિસિન અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કર્યા પછી વિદેશમાં આવેલી માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી સંસ્થામાં ઈન્ટર્નશીપ પૂર્ણ ન કરી હોય તેવા ઉમેદવારને સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કર્યા વિના કામચલાઉ નોંધણી મંજૂર કરવી કાયદેસર રીતે શક્ય નથી. બૃહદ જાહેર હિતમાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કર્યા વિના કામચલાઉ નોંધણી મંજૂર કરીને અરજદારોને ઈન્ટર્નશીપમાં જોડાવા દઈ શકાય નહિ. તદુપરાંત, તે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ ના નિયમ ૩ થી વિરુદ્ધ છે. કોર્ટે સમગ્ર જનતાના હિતને પણ ધ્યાનમાં રાખવાનું હોવાથી અધિનિયમની જોગવાઈઓને અવગણીને અરજદારોને તબીબી વ્યવસાય કરવાની પરવાનગી આપી શકાય નહિ. એમ.સી.આઈ. દ્વારા નિર્ધારિત યોગ્ય લાયકાત ન ધરાવતી

વ્યક્તિને જાહેર આરોગ્ય સંભાળમાં સામેલ થવા અને માનવ જીવન સાથે ચેડાં કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહિ. તબીબી વ્યવસાય કરવા માટે કોણ યોગ્ય લાયકાત ધરાવે છે તે નક્કી કરવાનું કામ આ કોર્ટનું નથી. નિષ્ણાત સંસ્થા હોવાના નાતે એમ.સી.આઈ. આ બાબતનો શ્રેષ્ઠ નિર્ણાયક છે. જોકે, એમ.સી.આઈ. ને ત્રણ પ્રશ્નપત્રોને બદલે માત્ર એક જ પ્રશ્નપત્રમાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ યોજવા અને મેડિસિન અભ્યાસક્રમના પ્રારંભિક વર્ષોમાં શીખવવામાં આવતા પ્રી–ક્લિનિકલ તથા પેરા–ક્લિનિકલ વિષયોને ઓછું ભારણ આપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. ભવિષ્યમાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ માન્ય માર્ગદર્શિકા અનુસાર યોજવામાં આવશે.

[૭૫–ઈ–એચ; ૭૬–ડી]

સિવિલ મૂળ હકુમત : રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૬૦૪/૨૦૦૪.

ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ.

સાથે

રીટ અરજી (સિવિલ) નંબરો ૬૧૬, ૬૩૪/૨૦૦૨, ૨૨, ૧૧, ૧૪, ૧૬, ૨૬, ૨૫, ૨૭, ૩૩, ૩૪, ૩૯૧, ૪૦૪, ૪૮૮/૨૦૦૩, ૧૮૫, ૧૮૪, ૧૬૬, ૧૯૦, ૧૭૨/૨૦૦૪, દીવાની અપીલ નંબરો ૭૩૬૩–૬૫/૨૦૦૪.

ઉપસ્થિત પક્ષકારો તરફથી ડૉ. રાજીવ ધવન, સી. એસ. રાજન, મથાઈ એમ. પાઇકેડે, એ. કે. ચોપરા, આર. મોહન, એન. એન. ગોસ્વામી, મનોજ

ગોયલ, શુવોદીપ રોય, વજીહ શફીક, સુશ્રી સુરુચિ અગ્રવાલ, બ્રિજ ભૂષણ, સુશ્રી માલિની પોડુવલ, સુશ્રી લેન્મિંસગલુ રોંગમેઈ, સેંથિલ જગદીસન, વી. રામાસુબ્રમણ્યન, નરેશ કુમાર, પ્રવીણ કુમાર, શ્રીમતી બી. સુનિતા રાવ, બી. વી. દીપક, મોહિન્દર સિંઘ, જી. શિવબાલામુરુગન, વાય. અરુણાગિરિ, વી. એન. રઘુપતિ, સુશ્રી શોભા, ગૌતમ દાસ, વિશ્વ પાલ સિંઘ, એસ. કે. સિંહા, રાજીવ નંદા, એડોલ્ફ મેથ્યુ, સંજય જૈન, એસ. સી. પૌલ, મનોજ કુલશ્રેષ્ઠ, બી. એસ. મિત્તલ, પી. એન. પુરી, મનિન્દર સિંઘ, શ્રીમતી પ્રતિભા એમ. સિંઘ, અંકુર તલવાર, સૌરભ મિશ્રા, કીર્તિમાન સિંઘ, અંગદ મિર્ધા, એસ. એ. સૈયદ, હેમંત શર્મા, સુશ્રી આર. હકીન, ડી. એસ. માહરા, મનોજ સ્વરૂપ અને અજય કુમાર.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ભાન દ્વારા આપવામાં આવેલ.

વિલંબ માફ કરવામાં આવે છે. એસ.એલ.પી. (સિવિલ) નંબરો ૨૩૫૮૨-૨૩૫૮૪/૨૦૦૪ (સીસી નંબર ૨૨૫૬-૨૨૫૮) માં પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૬૦૪/૨૦૦૨ માં વચગાળાની અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

આ તમામ કેસોમાં સંકળાયેલા કાયદાના મુદ્દાઓ સમાન અથવા નજીવા ફેરફારો સાથે મળતા આવતા હોવાથી, જેનો ઉલ્લેખ ચુકાદાના પાછળના ભાગમાં કરવામાં આવશે, આ ચુકાદો ઉપરોક્ત તમામ કેસોનો એક સંયુક્ત ચુકાદા દ્વારા

નિકાલ કરશે.

રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૬૦૪/૨૦૦૨, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૨૫/૨૦૦૩ અને રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૩૩/૨૦૦૩ વર્ષ ૧૯૯૪ માં અભ્યાસક્રમમાં જોડાયેલા વિદ્યાર્થીઓની બેચને લગતી છે; જ્યારે રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૬૧૬/૨૦૦૨, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૬૩૪/૨૦૦૨, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૧૧/૨૦૦૩, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૧૪/૨૦૦૩, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૧૬/૨૦૦૩, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૨૬/૨૦૦૩, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૨૫/૨૦૦૩, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૨૭/૨૦૦૩, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૩૪/૨૦૦૩, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૪૦૪/૨૦૦૩, દીવાની અપીલ નંબરો ૭૩૬૩–૭૩૬૫/૨૦૦૪ (એસ.એલ.પી. (સિવિલ) નંબરો ૨૩૫૮૨–૨૩૫૮૪/૨૦૦૪/સીસી નંબરો ૨૨૫૬–૨૨૫૮ માંથી ઉદ્ભવતી) અને વર્ષ ૨૦૦૪ ની વચગાળાની અરજી ... વર્ષ ૧૯૯૫ માં અભ્યાસક્રમમાં જોડાયેલા વિદ્યાર્થીઓને લગતી છે; રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૩૯૧/૨૦૦૩, રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૪૮૮/૨૦૦૩ અને રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૧૯૦/૨૦૦૪ વર્ષ ૧૯૯૬ માં અભ્યાસક્રમમાં જોડાયેલા વિદ્યાર્થીઓને લગતી છે; રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૧૮૫/૨૦૦૪ અને રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૧૭૨/૨૦૦૪ વર્ષ ૧૯૯૯ માં અભ્યાસક્રમમાં જોડાયેલા વિદ્યાર્થીઓને લગતી છે; રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૧૬૬/૨૦૦૪ વર્ષ ૨૦૦૦ માં અભ્યાસક્રમમાં જોડાયેલા વિદ્યાર્થીઓને લગતી છે અને રીટ અરજી (સિવિલ) નંબર ૨૨/૨૦૦૩

માં અભ્યાસક્રમમાં જોડાયાનું વર્ષ દર્શાવવામાં આવ્યું ન હતું.

વર્તમાન કેસોની હકીકતો અને તેમાં સંકળાયેલા મુદ્દાઓ તરફ આગળ વધતાં પહેલાં, વર્તમાન અરજીઓ દાખલ કરવા તરફ દોરી ગયેલી પૃષ્ઠભૂમિની હકીકતો જણાવવી જરૂરી રહેશે.

પૃષ્ઠભૂમિની હકીકતો:

વર્ષ ૧૯૮૧ માં ભારત સરકારે મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (જે હવે પછી "એમ.સી.આઈ." તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ને ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર. ના રાજ્યોમાં આવેલી તબીબી સંસ્થાઓના તબીબી અભ્યાસક્રમોને માન્યતા આપવા અંગે વિચારણા કરવા વિનંતી કરી હતી. એમ.સી.આઈ. એ એવી માહિતી મેળવી હતી કે આ સંસ્થાઓમાં ગ્રેજ્યુએટ મેડિસિન અભ્યાસક્રમ ભાષાની એક વર્ષની તાલીમ પછી છ વર્ષનો હોય છે. ત્યારબાદ ઉમેદવારોએ ૧૨ મહિનાની ફરજિયાત ઇન્ટર્નશીપ કરવાની રહે છે. ઇન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટ, ૧૯૫૬ (જે હવે પછી 'અધિનિયમ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૩(૩) પણ તબીબી લાયકાત મેળવ્યા પછી એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ પૂર્ણ કરવાની શરત નિર્ધારિત કરે છે. અધિનિયમની કલમ ૧૨ એવી જોગવાઈ કરે છે કે એમ.સી.આઈ. વિવિધ દેશોની તબીબી સંસ્થાઓની તબીબી લાયકાતોને માન્યતા આપી શકે છે કે જેમની સાથે પારસ્પરિકતાની યોજના અસ્તિત્વમાં હોય. એમ.સી.આઈ. તરફથી પ્રાપ્ત થયેલા અહેવાલ પર વિચારણા કર્યા પછી ભારત સરકારે વર્ષ ૧૯૮૬ માં ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર. ના રાજ્યોમાં આવેલી કેટલીક સંસ્થાઓને માન્યતા આપી

હતી. આવી સંસ્થાઓને અધિનિયમની બીજી અનુસૂચિમાં મૂકવામાં આવી હતી.

યુ.એસ.એસ.આર. ના વિભાજન પછી, વર્ષ ૧૯૯૪ ના પ્રારંભિક ભાગમાં મોસ્કો અને અલ્માટી સ્થિત ભારતીય દૂતાવાસો દ્વારા રશિયા અને સી.આઈ.એસ. દેશોમાં આવેલી સંસ્થાઓમાં વિદ્યાર્થીઓની ભરતી અને પ્રવેશ પ્રણાલીમાં ગંભીર ગેરરીતિઓ હોવાનો અહેવાલ આપવામાં આવ્યો હતો. શંકાસ્પદ ભૂતકાળ ધરાવતી વિવિધ ખાનગી એજન્સીઓ વ્યાપારી લાભ ખાતર ફૂટી નીકળી હતી અને મેડિકલ ઉમેદવારોને સ્પોન્સર કરતી હતી. આ દેશોમાં તબીબી શિક્ષણના ધોરણોમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો પણ જોવા મળ્યો હતો. ભારતીય દૂતાવાસો તરફથી મળેલા પત્રવ્યવહારની પૃષ્ઠભૂમિમાં ભારત સરકાર ચિંતિત હતી કે જો આ સ્થિતિ ચાલુ રહેવા દેવામાં આવશે તો મોટી સંખ્યામાં ભારતીય વિદ્યાર્થીઓ શંકાસ્પદ ધોરણો ધરાવતી તબીબી સંસ્થાઓમાં ફસાઈ જશે. મોસ્કો અને અલ્માટી સ્થિત ભારતીય દૂતાવાસો તરફથી મળેલા પત્રવ્યવહારને ધ્યાને રાખીને આ સંસ્થાઓની માન્યતા ચાલુ રાખી શકાય કે કેમ તે અંગે ભારત સરકારે એમ.સી.આઈ. નો અભિપ્રાય માંગ્યો હતો. એમ.સી.આઈ. એ ૧.૧૧.૧૯૯૪ ના રોજ કેન્દ્ર સરકારને પોતાનો અભિપ્રાય મોકલીને અધિનિયમની બીજી અનુસૂચિમાં સમાવિષ્ટ ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર. ની તમામ મેડિકલ ડિગ્રીઓની માન્યતા રદ કરવાની ભલામણ કરી હતી.

આ સંજોગોમાં ભારત સરકારે માર્ચ ૧૯૯૫ માં વર્તમાનપત્રોમાં એક જાહેરખબર પ્રસિદ્ધ કરીને સામાન્ય જનતાને જાણ કરી હતી કે રશિયા અને અન્ય

સી.આઈ.એસ. દેશોમાં અંડરગ્રેજ્યુએટ અને પોસ્ટગ્રેજ્યુએટ મેડિકલ અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે વિદ્યાર્થીઓની પસંદગી કરવા ભારત સરકાર દ્વારા કોઈ ખાનગી એજન્સીને અધિકૃત કરવામાં આવી નથી અને આવી ખાનગી એજન્સીઓ મારફતે મેડિકલ અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ મેળવનારા વિદ્યાર્થીઓને ચેતવણી આપી હતી કે તેઓ પોતાના જોખમે તેમ કરશે અને તે દેશોમાં આવા મેડિકલ અભ્યાસક્રમોમાં જોડાનારા વિદ્યાર્થીઓ અંગેના કોઈપણ પરિણામો માટે ભારત સરકાર જવાબદાર રહેશે નહિ.

વર્ષ ૧૯૯૬ માં મોસ્કો સ્થિત ભારતીય દૂતાવાસના કાઉન્સેલર (શિક્ષણ) એ એમ.સી.આઈ. અને માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલયના ધ્યાને આ વાત મૂકી હતી કે રશિયન આરોગ્ય મંત્રાલયે ભારતમાં ખાનગી એજન્સીઓ મારફતે સ્પોન્સર કરાયેલા વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું. તેમણે એવો પણ અહેવાલ આપ્યો હતો કે રશિયન શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના શૈક્ષણિક ધોરણોમાં ઘટાડો થયો હતો અને નૈતિકતાનું સ્પષ્ટ પતન થયું હતું, જેના કારણે અયોગ્ય વિદ્યાર્થીઓ આ સંસ્થાઓમાંથી પોતાનું તબીબી શિક્ષણ પૂર્ણ કરશે નહિ તેની ખાતરી રાખવી અશક્ય બની ગઈ હતી. ત્યાં અભ્યાસ કરતા ભારતીય વિદ્યાર્થીઓની ક્ષમતામાં પણ તીવ્ર ઘટાડો થયો હતો. કાઉન્સેલરે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે અગાઉ ભારતીય વિદ્યાર્થીઓ તેમના ઉચ્ચ શૈક્ષણિક દેખાવ માટે જાણીતા હતા, પરંતુ દુર્ભાગ્યે હવે તે સ્થિતિ રહી ન હતી.

એમ.સી.આઈ. એ એવી માહિતી પણ એકત્રિત કરી હતી કે મેડિકલ ડિગ્રી

અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે પાત્રતા ન ધરાવતા ઘણા ભારતીય વિદ્યાર્થીઓએ રશિયન તબીબી સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ મેળવી લીધો હતો. આમાંના કેટલાક વિદ્યાર્થીઓએ ૧૦+૨ ની પરીક્ષામાં ૫૦% કરતાં ઓછા ગુણ મેળવ્યા હતા અને ઘણા વિદ્યાર્થીઓએ શાળામાં જીવવિજ્ઞાન વિષયનો અભ્યાસ કર્યો ન હતો. તદુપરાંત, એવા ઘણા વિદ્યાર્થીઓ હતા કે જેમણે શરૂઆતમાં એમ.સી.આઈ. દ્વારા માન્યતાપ્રાપ્ત ન હોય તેવી સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ લીધો હતો અને ત્યાં અભ્યાસક્રમનો અમુક ભાગ પૂર્ણ કર્યા પછી પોતાની પદવી પૂર્ણ કરવાના હેતુથી એમ.સી.આઈ. દ્વારા માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં સ્થળાંતર કર્યું હતું. એવા અન્ય વિદ્યાર્થીઓ પણ હતા કે જેમણે છ વર્ષ કરતાં ઓછા સમયગાળામાં પોતાના મેડિકલ ડિગ્રી અભ્યાસક્રમો પૂર્ણ કર્યા હતા.

ભારત સરકાર, એમ.સી.આઈ. અને વિવિધ સ્તરે અન્ય સત્તાવાળાઓ દ્વારા આ બાબત પર વિચારણા કરવામાં આવી હતી. ઓગસ્ટ ૧૯૯૭ માં સમસ્યાનો ઉકેલ શોધવાની શક્યતાઓ તપાસવા માટે એક ઉચ્ચ સ્તરીય પ્રતિનિધિમંડળે રશિયા અને સી.આઈ.એસ. દેશોની મુલાકાત લીધી હતી. ૨૦.૮.૧૯૯૭ ના રોજ રજૂ કરાયેલા પોતાના અહેવાલમાં તે પ્રતિનિધિમંડળે ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર. ની સંસ્થાઓ દ્વારા એનાયત કરાયેલી મેડિકલ ડિગ્રીઓની માન્યતા સંબંધે કેન્દ્ર સરકારને નીચે મુજબની ભલામણો કરી હતી:

> "(એ) ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર. ની સંસ્થાઓમાંથી ૬ વર્ષ કરતાં ઓછા સમયગાળાનો મેડિકલ ડિગ્રી અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરનારા વિદ્યાર્થીઓ

નોંધણી માટે પાત્ર રહેશે નહિ, કારણ કે એક વર્ષના પ્રારંભિક/ભાષા અભ્યાસક્રમ પછી એમ.ડી. (ફિઝિશિયન) અભ્યાસક્રમનો સમયગાળો ૬ વર્ષનો છે.

(બી) એમ.સી.આઈ. માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં કુલ છ વર્ષનો ક્લિનિકલ એમ.ડી. (ફિઝિશિયન) અભ્યાસક્રમ સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ કરનારા વિદ્યાર્થીઓ એટલે કે ૧.૧.૧૯૯૭ ના રોજ અથવા ત્યારબાદ માન્યતાપ્રાપ્ત એમ.ડી. (ફિઝિશિયન) પદવી મેળવનારાઓએ તે લાયકાત મેળવ્યા પછી એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ પૂર્ણ કરવાની રહેશે. અંડરગ્રેજ્યુએટ મેડિકલ અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ માટે નિર્ધારિત કાઉન્સિલના અન્ય માપદંડો પૂર્ણ કરતા હોય તે શરતે જ આવા ઉમેદવારો એમ.સી.આઈ. એક્ટ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૧૩(૩) હેઠળ કાયમી નોંધણી માટે પાત્ર રહેશે.

(સી) એમ.સી.આઈ. દ્વારા માન્યતાપ્રાપ્ત ન હોય તેવી સંસ્થામાં અભ્યાસ કર્યો હોય અને ત્યારબાદ સ્થળાંતર કરીને એમ.સી.આઈ. માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાંથી ક્લિનિકલ અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કર્યો હોય તેવા વિદ્યાર્થીઓ નોંધણી માટે પાત્ર રહેશે નહિ, કારણ કે આવા કેસોમાં ઉમેદવારોએ માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાંથી ૬ વર્ષનો મેડિકલ અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કર્યો નથી."

તમામ સુસંગત પરિબળો પર કાળજીપૂર્વક વિચારણા કર્યા પછી; ૨૮.૧૦.૧૯૯૭ ના રોજ એમ.સી.આઈ. અને આરોગ્ય તથા પરિવાર કલ્યાણ

મંત્રાલયના પ્રતિનિધિઓ વચ્ચે યોજાયેલી બેઠકમાં નીચે મુજબનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો:

"૧. ભારત સરકાર દ્વારા જેમની માન્યતા રદ કરવામાં આવી હતી તેવી બે સંસ્થાઓ એટલે કે દાગેસ્તાન સ્ટેટ મેડિકલ ઇન્સ્ટીટ્યુટ, રશિયા અને અઝરબૈજાન મેડિકલ ઇન્સ્ટીટ્યુટ, અઝરબૈજાનના દરજ્જામાં કોઈ ફેરફાર થશે નહિ.

૨. ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર. ની અન્ય તબીબી સંસ્થાઓની માન્યતા રદ કરવા તરફ આગળ વધવાને બદલે, આ સંસ્થાઓમાંથી પદવી મેળવીને ભારત પરત આવી રહેલા વિદ્યાર્થીઓ માટે પોસ્ટ–સ્ક્રીનિંગની વ્યવસ્થા તાત્કાલિક દાખલ કરી શકાય છે. કોઈપણ વિદેશી તબીબી સંસ્થામાંથી મેડિકલ ડિગ્રી મેળવીને ભારત પરત ફરતા તમામ વિદ્યાર્થીઓને આ વ્યવસ્થા લાગુ કરી શકાય છે.

૩. આ દેશોની તબીબી સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ લેવા ઇચ્છુક વિદ્યાર્થીઓ માટે પ્રી–સ્ક્રીનિંગની વ્યવસ્થા પણ એમ.સી.આઈ. દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવશે. આગામી શૈક્ષણિક વર્ષથી આ વ્યવસ્થા દાખલ કરી શકાય છે.

૪. ઉપર સૂચવેલી પ્રી–સ્ક્રીનિંગ અને પોસ્ટ–સ્ક્રીનિંગ પ્રક્રિયાઓ દાખલ કરવા માટેની તકનીકી વિગતો એમ.સી.આઈ. અને આરોગ્ય વિભાગ દ્વારા સંયુક્તપણે તૈયાર કરવામાં આવશે."

અગાઉ નિર્દેશ કર્યો તેમ, યુ.એસ.એસ.આર. ના વિભાજન પછી વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશો માન્યતાપ્રાપ્ત કોલેજોમાં અભ્યાસ ન કર્યો હોવાને કારણે અથવા આંશિક રીતે માન્યતાપ્રાપ્ત અને આંશિક રીતે બિન–માન્યતાપ્રાપ્ત કોલેજોમાં અભ્યાસ કર્યો હોવાને કારણે અથવા તેમણે નિર્ધારિત છ વર્ષનો અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ ન કર્યો હોવાને કારણે વિગેરે મુશ્કેલીઓમાં મુકાયા હતા. આ પરિસ્થિતિઓનો ઉકેલ લાવવા માટે એમ.સી.આઈ. ની કારોબારી સમિતિએ ૩૧.૩.૨૦૦૦ ના રોજ બેઠક યોજી હતી અને નીચે મુજબનો ઠરાવ પસાર કર્યો હતો:

"સોવિયત યુનિયનના વિભાજનને કારણે ઉપસ્થિત થયેલી વિવિધ સમસ્યાઓનું નિરાકરણ લાવવા માટે, કારોબારી સમિતિએ એક વખતના પગલા તરીકે માનનીય સુપ્રિમ કોર્ટની વિચારણા અર્થે નીચે મુજબના સંભવિત ઉકેલો રજૂ કરવાનો નિર્ણય કર્યો હતો :–

(૧) મેડિકલ કાઉન્સિલના અભિપ્રાય મુજબ ૧૦+૨ ની પરીક્ષામાં ભૌતિકવિજ્ઞાન, રસાયણવિજ્ઞાન અને જીવવિજ્ઞાનમાં ૫૦% કરતાં ઓછા ગુણ મેળવનાર કોઈપણ વિદ્યાર્થી નોંધણી માટે બિલકુલ પાત્ર ગણાશે નહિ. કાઉન્સિલના સુવિચારિત મત મુજબ જાહેર આરોગ્યના બૃહદ હિતમાં આ એક અત્યંત અનિવાર્ય બાબત છે.

(૨) એમ.સી.આઈ. માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓ એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ સાથે ૬ વર્ષનું તબીબી શિક્ષણ પ્રદાન કરે છે. તેથી, ૬ વર્ષનું તબીબી શિક્ષણ

પૂર્ણ કરનારા અને અભ્યાસક્રમ સફળતાપૂર્વક પૂરો કરીને પદવી મેળવનારા અને ત્યારબાદ એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ પૂર્ણ કરનારા (બંને માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાં) વિદ્યાર્થીઓને આવી માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓ દ્વારા આપવામાં આવેલી ડિગ્રીઓ જ અધિનિયમની કલમ ૧૨/૧૩(૩) ની જોગવાઈઓ હેઠળ નોંધણી માટે પાત્ર રહેશે.

(૩) ૬ વર્ષનું તબીબી શિક્ષણ પૂર્ણ કરનારા વિદ્યાર્થીઓ પૈકી, જેમણે શરૂઆતનો ૪ મહિનાથી વધુ નહિ તેટલો સમયગાળો બિન–માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં અને બાકીનો અભ્યાસ માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં કર્યો હોય, તેમણે મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં નિયમિત એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ કરવી પડશે.

(૪) ૬ વર્ષનું તબીબી શિક્ષણ પૂર્ણ કરનારા પરંતુ ૪ મહિના કરતાં વધુ અને ૬ મહિના કરતાં વધુ નહિ તેટલો સમયગાળો બિન–માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં અને બાકીનો અભ્યાસ માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં કરનારા વિદ્યાર્થીઓએ ૧૮ મહિનાની ઇન્ટર્નશીપ કરવી પડી શકે છે.

(૫) ૫ ૧/૨ વર્ષનું તબીબી શિક્ષણ મેળવનારા વિદ્યાર્થીઓ (ભલે માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં હોય) એક પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત થશે અને તેમાં સફળ થવા પર તે પૈકીના દરેકને લાગુ પડતી હદ સુધી ઠરાવનો લાભ મળશે. એમ.સી.આઈ. ના ઉપરોક્ત ઠરાવ હેઠળ લાભ મેળવનારા અને નોંધણી માટે હકદાર બનનારા ઉમેદવારોની કામચલાઉ નોંધણી કરવામાં

આવશે અને તેઓ પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત થશે. સફળ થવા પર (વધુમાં વધુ ૩ પ્રયાસોમાં) તેમણે નિયમિત ૧૨ મહિનાની ઇન્ટર્નશીપ પૂર્ણ કરવાની રહેશે, જે પછી તેમની નોંધણી અંગે વિચારણા કરવામાં આવશે.

(૬) અન્ય તમામ કેસોમાં, જ્યાં ઉમેદવાર અન્યથા લાયક હોય (એટલે કે) તેણે ૧૦+૨ ની પરીક્ષામાં ભૌતિકવિજ્ઞાન, રસાયણવિજ્ઞાન અને જીવવિજ્ઞાનમાં ૫૦% કરતાં વધુ ગુણ મેળવ્યા હોય પરંતુ માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં ૫ ૧/૨ વર્ષ કરતાં ઓછો સમય વિતાવ્યો હોય (ભલે સંક્ષિપ્ત અભ્યાસક્રમના કારણે હોય અથવા બિન–માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં ૬ મહિના કરતાં વધુ સમય વિતાવવાના કારણે હોય), તેવા ઉમેદવારે પોતાની માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાને પોતાની ડિગ્રી પરત કરવી પડી શકે છે, અને તે જ માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં ૬ વર્ષનું તબીબી શિક્ષણ પૂર્ણ થાય તે રીતે ખૂટતો સમયગાળો પૂરો કરવો પડશે અને ત્યારબાદ નવી પદવી મેળવવાની રહેશે."

વધુમાં એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે ઉપરોક્ત સંદર્ભિત પરીક્ષા ઠરાવમાં સૂચવ્યા મુજબ ઓલ ઇન્ડિયા ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ મેડિકલ સાયન્સિસ દ્વારા આયોજિત પરીક્ષા જેવી જ રહેશે. એમ.સી.આઈ. નો આ ઠરાવ પેન્ડિંગ એસ.એલ.પી. (સિવિલ) નંબર ૧૩૮૧૩/૧૯૯૯ માં આ કોર્ટ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો.

કોર્ટે ૧૪.૧૧.૨૦૦૦ ના વચગાળાના હુકમ દ્વારા એમ.સી.આઈ. ને એવો

નિર્દેશ આપ્યો હતો કે માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાંથી મેડિકલ ડિગ્રી મેળવનાર અને ૧૫.૩.૨૦૦૧ પહેલાં નોંધણી માટે એમ.સી.આઈ. સમક્ષ અરજી કરનાર તમામ વિદ્યાર્થીઓની કામચલાઉ નોંધણી કરવી. માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાંથી પોતાની પદવી પૂર્ણ કરી હોય પરંતુ ૧૫.૩.૨૦૦૧ પછી એમ.સી.આઈ. સમક્ષ અરજી કરી હોય તેવા વિદ્યાર્થીઓની આવી અરજી કર્યાની તારીખથી ચાર અઠવાડિયાની અંદર કામચલાઉ નોંધણી કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે કોઈપણ ઉમેદવાર દ્વારા લેવામાં આવી રહેલો લાભ આખરી સુનાવણી વખતે પેન્ડિંગ અપીલોમાં કરી શકાય તેવી કોઈપણ રજૂઆતોને બાધ પહોંચાડ્યા વિનાનો રહેશે.

ઉપરોક્ત નિર્ણયોના અનુસંધાનમાં કેન્દ્ર સરકારે આ વહીવટી નિર્ણયોને અમલમાં મૂકવા માટે અધિનિયમની કલમ ૧૩ માં સુધારો કરવાની સંસદીય ઔપચારિકતાઓ હાથ ધરી હતી. સંસદીય ઔપચારિકતાઓ પૂર્ણ થયા પછી અધિનિયમમાં વધુ સુધારો કરવા માટેનું વિધેયક ૧૨.૩.૨૦૦૧ ના રોજ રાજ્યસભામાં તેના નીચે મુજબના ઉદ્દેશો અને કારણોના કથન સાથે રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું:

> "૧. ઇન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટ, ૧૯૫૬ વિદેશી દેશોની તબીબી સંસ્થાઓ દ્વારા આપવામાં આવતી તબીબી લાયકાતોને માન્યતા આપવાના ઉદ્દેશથી કલમ ૧૨, ૧૩ અને ૧૪ માં જોગવાઈઓ ધરાવે છે.
>
> ૨. સમય જતાં એ બાબત ધ્યાને આવી છે કે મોટી સંખ્યામાં ખાનગી

એજન્સીઓ વ્યાપારી લાભ ખાતર ભારતના બહારની સંસ્થાઓમાં તબીબી અભ્યાસ માટે વિદ્યાર્થીઓને સ્પોન્સર કરે છે. તાજેતરના વર્ષોમાં એવું પણ જોવા મળ્યું છે કે તબીબી શિક્ષણ માટે વિદેશ જતા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યામાં નોંધપાત્ર વધારો થયો છે. મેડિસિનમાં અભ્યાસ માટે વિદેશ જતા મોટી સંખ્યામાં વિદ્યાર્થીઓ ભારતમાં મેડિકલ વિદ્યાર્થીઓ તરીકે નોંધણી માટેની મૂળભૂત શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા નથી અથવા તો તેઓ એવી સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ મેળવે છે કે જે માત્ર રશિયન/અંગ્રેજી ભાષાનું પ્રારંભિક જ્ઞાન નિર્ધારિત કરે છે, જે વિષયોને સમજવા માટે અપૂરતું હોઈ શકે છે, જેના પરિણામે તેઓ ભારતમાં નિર્ધારિત પ્રવેશ આવશ્યકતાઓ કરતાં નીચી આવશ્યકતાઓના આધારે મેડિકલ અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ મેળવી લે છે. આ વિદેશી તબીબી સંસ્થાઓમાંથી પદવી મેળવનારા વિદ્યાર્થીઓની ક્ષમતા ચકાસવા માટે કોઈ વ્યવસ્થા ન હોવાથી, આવી ડિગ્રીઓના પરિણામે તબીબી સંભાળના ધોરણમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થયો છે.

૩. વધુમાં, મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા અગાઉથી પાત્રતા પ્રમાણપત્ર આપવાથી એ સુનિશ્ચિત થશે કે ભારતમાં અંડરગ્રેજ્યુએટ મેડિકલ અભ્યાસક્રમોમાં પ્રવેશ માટે કાઉન્સિલના ધોરણોને અનુરૂપ હોય તેવા ઉમેદવારો જ ભારત બહાર અંડરગ્રેજ્યુએટ મેડિકલ શિક્ષણ માટે જશે.

૪. આ વિધેયક ઉપરોક્ત ઉદ્દેશો સિદ્ધ કરવા માંગે છે.

સી. પી. ઠાકુર

નવી દિલ્હી

૨ માર્ચ, ૨૦૦૧."

આ વિધેયક સંસદના બંને ગૃહો દ્વારા પસાર થયા પછી અધિનિયમની કલમ ૧૩ માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. ભારતના ગેઝેટમાં જે તારીખે તે અધિસૂચિત થાય તે તારીખથી તેનો અમલ થવાનો હતો.

૨૮.૯.૨૦૦૧ ના રોજ ઇન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૧ (જે હવે પછી "૨૦૦૧ નો સુધારા અધિનિયમ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની જોગવાઈઓ અનુસાર એમ.સી.આઈ. એ અનુક્રમે કલમ ૧૩(૪એ) અને ૧૩(૪બી) માં જોગવાઈ કર્યા મુજબ કેન્દ્ર સરકારની પૂર્વ મંજૂરી મેળવવા માટે "સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ", ૨૦૦૨ અને "વિદેશી તબીબી સંસ્થાઓમાં અંડરગ્રેજ્યુએટ મેડિકલ કોર્સમાં પ્રવેશ મેળવવા માટેની પાત્રતા આવશ્યકતા નિયમો, ૨૦૦૨" ના મુસદ્દા કેન્દ્ર સરકારને સુપરત કર્યા હતા. કેન્દ્ર સરકારે જાન્યુઆરી, ૨૦૦૨ માં ચોક્કસ ફેરફારો સાથે તે નિયમોને પોતાની મંજૂરી જણાવી હતી અને સત્તાવાર ગેઝેટમાં વૈધાનિક નિયમો પ્રસિદ્ધ કરવાની તારીખ ૧૫.૩.૨૦૦૨ રાખવાની ઇચ્છા વ્યક્ત કરી હતી, જે એમ.સી.આઈ. દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી હતી અને ૧૫.૩.૨૦૦૨ ના રોજ સત્તાવાર ગેઝેટમાં આ નિયમો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા હતા.

એમ.સી.આઈ. દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલોનો આખરી નિકાલ આ કોર્ટે

દીવાની અપીલ નંબર ૨૭૭૯/૨૦૦૦ – મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ ઇન્ડિયન ડોક્ટર્સ ફ્રોમ રશિયા વેલ્ફેર એસોસિએશન્સ અને અન્ય, સાથેના જોડાયેલા કેસો કે જે [૨૦૦૨] ૩ એસસીસી ૬૯૬ માં રિપોર્ટ થયેલ છે, તેમાં તારીખ ૮.૩.૨૦૦૨ ના સંયુક્ત ચુકાદા દ્વારા કર્યો હતો. એ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે ભારત સરકાર દ્વારા ઘડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકા અનુસાર ૧૫.૩.૨૦૦૧ પહેલાં વિદેશમાં પોતાની ડિગ્રી પૂર્ણ કર્યા પછી એમ.સી.આઈ. સમક્ષ કામચલાઉ નોંધણી મંજૂર કરવા અરજી કરનારા ઘણા લોકો હતા પરંતુ વિવિધ કારણોસર એમ.સી.આઈ. દ્વારા તેમને કામચલાઉ નોંધણી આપવામાં આવી ન હતી. કોર્ટે માનવીય સમસ્યાઓનું નિરાકરણ લાવવા માટે એક વખતના પગલા તરીકે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ભારત સરકાર દ્વારા ઘડાયેલી માર્ગદર્શિકાને મંજૂરી આપી હતી. જોકે, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ભવિષ્યના કેસો સરકાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલા એમ.સી.આઈ. ના સુધારેલા નિયમો દ્વારા શાસિત થશે.

મોટા પાયે જોઈએ તો આ રીટ અરજીઓને બે જૂથોમાં વહેંચી શકાય છે. પ્રથમ જૂથમાં એવા અરજદારો છે કે જેમણે વર્ષ ૨૦૦૨ માં પોતાની એમ.ડી. (ફિઝિશિયન) પરીક્ષા પાસ કરી હતી. બીજા જૂથમાં એવા અરજદારો છે કે જેમણે વર્ષ ૨૦૦૩ માં અને ત્યારબાદ પોતાનો મેડિસિન અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કર્યો હતો.

રીટ અરજદારો પોતાનું તબીબી શિક્ષણ મેળવવા માટે ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર. નો ભાગ બનેલા વિવિધ દેશોમાં ગયા હતા. તેમણે વર્ષ

૧૯૯૪, ૧૯૯૫, ૧૯૯૬, ૧૯૯૭, ૧૯૯૯ અને ૨૦૦૦ માં પ્રવેશ મેળવ્યો હતો. એ જણાવવું યોગ્ય રહેશે કે એમ.ડી. (ફિઝિશિયન) નો અભ્યાસક્રમ છ વર્ષના સમયગાળાનો હતો. એમ.બી.બી.એસ. અભ્યાસક્રમના પ્રથમ વર્ષમાં પ્રવેશ મેળવતાં પહેલાં તેમણે એક વર્ષનો પ્રારંભિક અભ્યાસક્રમ કર્યો હતો, જેમાં રશિયન ભાષાની તાલીમ તેમજ ભૌતિકવિજ્ઞાન, રસાયણવિજ્ઞાન અને જીવવિજ્ઞાન જેવા મૂળભૂત વિષયોનો સમાવેશ થતો હતો. શિક્ષણનું માધ્યમ રશિયન ભાષા તેમજ સદરહુ સંસ્થા અને યુનિવર્સિટી જે રાજ્યમાં આવેલી હતી ત્યાં બોલાતી ભાષા હતી. સમિતિ દ્વારા રશિયન ભાષામાં પ્રાવીણ્ય અને સમજણ માટે મૌખિક કસોટી લેવામાં આવી હતી. એમ.ડી. ફિઝિશિયન અભ્યાસક્રમ માટે પાત્ર બનવા માટે વિદ્યાર્થીઓએ કુલ ગુણના ઓછામાં ઓછા ૬૦% ગુણ સાથે ગુણવત્તા આધારિત પરીક્ષા પાસ કરવી જરૂરી હતી. એમ.ડી. ફિઝિશિયન અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ પ્રવેશ પરીક્ષામાં વિદ્યાર્થીઓએ મેળવેલા ગુણ પર આધારિત હતો. કુલ ૬૦% ગુણ મેળવવામાં નિષ્ફળ રહેલા વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ નકારવામાં આવ્યો હતો. છ વર્ષનો અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કર્યા પછી તેમને તેમની સંબંધિત સંસ્થાઓ/યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા એમ.ડી. (ફિઝિશિયન) ની પદવી એનાયત કરવામાં આવી હતી.

પ્રારંભિક અભ્યાસક્રમ સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ કર્યા પછી અને એમ.ડી. (ફિઝિશિયન) અભ્યાસક્રમ માટે પસંદગી પામ્યા પછી, અરજદારોએ પોતાની સંબંધિત કોલેજોમાં છ વર્ષનો અભ્યાસ પૂર્ણ કર્યો હતો. કેટલાક અરજદારોએ વર્ષ ૨૦૦૧ માં, કેટલાકે વર્ષ ૨૦૦૨ માં અને અન્ય અરજદારોએ વર્ષ ૨૦૦૩ માં

અને ત્યારબાદ પોતાની પદવીઓ મેળવી હતી.

જ્યાં સુધી વર્ષ ૨૦૦૧ માં પાસ થયેલી બેચનો સંબંધ છે, તેમને આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૪.૧૧.૨૦૦૦ ના વચગાળાના હુકમ મુજબ એમ.સી.આઈ. દ્વારા કામચલાઉ નોંધણી આપવામાં આવી હતી. વર્ષ ૨૦૦૨ માં અને ત્યારબાદ ડિગ્રી અભ્યાસક્રમ પાસ કરનારા અરજદારોને એમ.સી.આઈ. દ્વારા એ કારણોસર નોંધણી નકારવામાં આવી રહી છે કે તેમણે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ મુજબ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો પડશે.

ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ એક્ટ, ૧૯૫૬ માં ઈન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૧ દ્વારા તારીખ ૩.૯.૨૦૦૧ થી અમલમાં આવે તે રીતે સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. આ સુધારા પહેલાં, ત્રીજી અનુસૂચિના ભાગ ૨ માં સમાવિષ્ટ ભારત બહારના દેશોની તબીબી સંસ્થાઓ દ્વારા આપવામાં આવતી તબીબી લાયકાતો આ અધિનિયમના હેતુઓ માટે માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી લાયકાતો ગણાતી હતી અને તબીબી લાયકાત ધરાવતી તમામ વ્યક્તિઓ ભારતમાં નોંધણી મેળવવા હકદાર હતી. જોકે, સદરહુ સુધારા દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૩(૩) માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે આવી તબીબી લાયકાતો હવેથી માત્ર "કેન્દ્ર સરકાર, સત્તાવાર ગેઝેટમાં જાહેરનામા દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરે તે તારીખ પહેલાં" જ માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી લાયકાત ગણાશે. સુધારા અધિનિયમમાં અધિનિયમની કલમ ૧૩(૩) ની સુધારેલી જોગવાઈઓનો અમલ કરવા માટે કઈ તારીખ

નિર્દિષ્ટ કરવી તે અંગે યોગ્ય વિચારણા કરવાનું કામ કેન્દ્ર સરકાર પર છોડવામાં આવ્યું છે.

અરજદારોના જણાવ્યા મુજબ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સત્તાવાર ગેઝેટમાં ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર. ની સંસ્થાઓની મેડિકલ ડિગ્રીઓની માન્યતા કઈ તારીખથી રદ કરવામાં આવી અથવા માન્ય રહેતી બંધ થઈ તે તારીખ નિર્દિષ્ટ કરતું કોઈ જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું ન હતું. અધિનિયમની કલમ ૧૩(૩) હેઠળના જાહેરનામાના અભાવે અરજદારોની પદવીઓ માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી લાયકાતો તરીકે ચાલુ રહે છે. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે એમ.સી.આઈ. દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલું તારીખ ૧૫.૩.૨૦૦૨ નું જાહેરનામું કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલું જાહેરનામું ગણી શકાય નહિ. કેન્દ્ર સરકારે વાપરવાની કારોબારી સત્તાઓ કોઈ સ્વાયત્ત સંસ્થા એટલે કે એમ.સી.આઈ. ને સોંપી શકાય નહિ. તારીખ નિર્દિષ્ટ કરવાની સત્તા એમ.સી.આઈ. દ્વારા વાપરી શકાય નહિ. અધિનિયમની સુધારેલી જોગવાઈઓ હેઠળ કેન્દ્ર સરકારે જ તારીખ નિર્દિષ્ટ કરવાની હોય છે.

અરજદારો દ્વારા ઉપસ્થિત કરાયેલો અન્ય એક મુદ્દો એ છે કે વિદેશમાં આવેલી માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી સંસ્થાઓમાંથી પોતાનો તબીબી અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરનારા ઉમેદવારો માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવાની આવશ્યકતા જરૂરી ન હતી. તેમને બિન-માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાંથી તબીબી શિક્ષણ મેળવનારા વિદ્યાર્થીઓની સમકક્ષ ગણી શકાય નહિ. મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા

(પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં તારીખ ૮.૩.૨૦૦૨ ના ચુકાદામાં નિર્ધારિત માર્ગદર્શિકા મુજબ એવું ફરજિયાત બનાવવામાં આવ્યું હતું કે માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી સંસ્થાઓમાંથી પોતાનો ૬ વર્ષનો તબીબી અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરનારા ઉમેદવારો સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કર્યા વિના ભારતમાં ૧૨ મહિનાની ઇન્ટર્નશીપ પૂર્ણ કરવા માટે કામચલાઉ નોંધણી મેળવવા હકદાર છે. માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાંથી તબીબી અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરનારા અરજદારોએ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ તેમજ મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં આ કોર્ટના હુકમો હેઠળ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ આપવો જરૂરી નથી. અરજદારોએ માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાં ૬ વર્ષ સુધી તબીબી અભ્યાસક્રમનો અભ્યાસ કર્યો છે અને ૬ વર્ષ પૂર્ણ થવા પર તેમને અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળ કામચલાઉ નોંધણી આપવામાં આવી હતી અને ભારતમાં એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ પૂર્ણ થવા પર તેઓ કાયમી નોંધણી મેળવવા હકદાર બન્યા હતા. ઇન્ટર્નશીપ પૂર્ણ થયા પછી તેમને સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટમાં બેસવા માટે કહી શકાય નહિ. અરજદારો અધિનિયમની બિન–સુધારેલી કલમ ૧૩(૩) ના લાભ માટે હકદાર છે. બે દિવસમાં બહુવિકલ્પ પરીક્ષાઓ દ્વારા સમગ્ર પાંચ વર્ષના અભ્યાસક્રમને આવરી લેતો સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ ખૂબ જ વિસ્તૃત કસોટી છે, જેના પરિણામે મોટા પાયે ઉમેદવારો નાપાસ થશે અને તેથી તે ગેરવાજબી છે. પરીક્ષા આપવાને બદલે વિદ્યાર્થીઓને વધારાની ઇન્ટર્નશીપ કરવા માટે કહી શકાય છે. વર્ષ ૨૦૦૦ સુધી અને ત્યારબાદ પણ ૧૫.૩.૨૦૦૨ સુધી વિદેશી ડિગ્રીઓ કોઈપણ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ વિના સ્વીકારવામાં આવતી હતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ અપ્રમાણસર અને

ગેરવાજબી પગલું છે.

એમ.સી.આઈ. એ પોતાના જવાબી સોગંદનામામાં, જે સંજોગોમાં સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૦૧ અને સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ અમલમાં લાવવામાં આવ્યા હતા તે સમગ્ર પૃષ્ઠભૂમિ દર્શાવ્યા પછી, એવી દલીલ કરી હતી કે ૧૫.૩.૨૦૦૨ ની તારીખ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા કટ ઓફ ડેટ તરીકે નક્કી કરવામાં આવી હતી, જે તારીખથી ભારતમાં નોંધણી મેળવવા ઇચ્છતા તમામ વિદ્યાર્થીઓ માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ ફરજિયાત બનાવવામાં આવ્યો હતો. એમ.સી.આઈ. દ્વારા અધિકારક્ષેત્ર વિના તારીખ ૧૫.૩.૨૦૦૨ નું જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું હોવાની વાત નકારી કાઢવામાં આવી હતી. સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ અમલમાં લાવવા માટે ૧૫.૩.૨૦૦૨ ની તારીખ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવી હતી, જેની જાણ એમ.સી.આઈ. ને કરવામાં આવી હતી. એમ.સી.આઈ. ના કથનોના સમર્થનમાં કેન્દ્ર સરકારે પણ સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અરજદારો અધિનિયમની બિન–સુધારેલી કલમ ૧૩(૩) ના લાભ માટે હકદાર ન હતા. વિદેશી તબીબી સંસ્થાઓમાંથી એમ.બી.બી.એસ. અભ્યાસક્રમ પાસ કરનારા તમામ વિદ્યાર્થીઓએ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો જરૂરી હતો અને વિદેશમાં આવેલી માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાં અભ્યાસ કરનારા વિદ્યાર્થીઓ સાથે ભેદભાવપૂર્ણ વર્તન કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો ન હતો. નિષ્ણાત સમિતિની ભલામણો પર સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ માટેનો અભ્યાસક્રમ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો હતો અને વિદ્યાર્થીઓએ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટમાં પાસ થવું અનિવાર્ય હતું. તેવી જ રીતે રીટ અરજીઓમાં અરજદારો દ્વારા ઉપસ્થિત

કરાયેલી અન્ય દલીલો પણ નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

રીટ અરજીઓમાં ઉપસ્થિત કરાયેલા મુદ્દાઓ પર તારીખ ૨૮ અને ૨૯ એપ્રિલ, ૨૦૦૨ ના રોજ પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની વિસ્તૃત સુનાવણી કરવામાં આવી હતી. કેસની સુનાવણી પૂર્ણતાના આરે હતી ત્યારે આ ખંડપીઠે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો સમક્ષ એવો પ્રસ્તાવ મૂક્યો હતો કે સંકળાયેલી માનવીય સમસ્યાને ધ્યાનમાં રાખીને કેન્દ્ર સરકાર તેમજ એમ.સી.આઈ. આ ઉમેદવારોને સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટમાં ઉપસ્થિત થયા વિના અથવા કસોટીની શરતો હળવી કરીને તબીબી વ્યવસાય કરવા સક્ષમ બનાવવા માટે મદદ કરવાના માર્ગો અને ઉપાયો વિચારી શકે છે. આ કોર્ટ દ્વારા તારીખ ૨૯.૪.૨૦૦૪ ના રોજ એક હુકમ પસાર કરીને ભારત સંઘ અને એમ.સી.આઈ. ને આ બાબત પર વિચારણા કરવા અને સમસ્યાના સુમેળભર્યા ઉકેલ માટે દરખાસ્તો રજૂ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી.

ભારત સંઘે તારીખ ૨૯ એપ્રિલ, ૨૦૦૪ ના હુકમના પાલનમાં કેન્દ્રીય આરોગ્ય સચિવના અધ્યક્ષપદે ૨૩ જૂન, ૨૦૦૪ ના રોજ અરજદારો અને એમ.સી.આઈ. ના પ્રતિનિધિઓની એક બેઠક બોલાવી હતી. ત્યારબાદ ૩૦ જૂન, ૨૦૦૪ ના રોજ પણ એક બેઠક યોજવામાં આવી હતી. ૨૩ જૂન અને ૩૦ જૂન, ૨૦૦૪ ના રોજ યોજાયેલી બેઠકોમાં લેવાયેલા નિર્ણયો દર્શાવતું એક સોગંદનામું બેઠકોની કાર્યનોંધ સાથે ભારત સંઘ તરફથી આ કોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું.

સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટના બદલામાં ઇન્ટર્નશીપનો વધારાનો સમયગાળો આપવા અથવા સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટમાં પાસિંગ ટકાવારી ઘટાડવા માટે વિદ્યાર્થીઓ–અરજદારો દ્વારા કરાયેલા સૂચનો ભારત સરકાર અને એમ.સી.આઈ. ને સ્વીકાર્ય જણાયા ન હતા, કારણ કે તેનાથી ભારતમાં તબીબી શિક્ષણના ધોરણ સાથે બાંધછોડ થતી હતી અને તે વૈધાનિક જોગવાઈઓથી વિરુદ્ધ પણ હતું. સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કર્યા વિના ભારતમાં એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ કરવા માટે કામચલાઉ નોંધણી આપવાની વિનંતી પણ આઈ.એમ.સી. (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૧ થી વિરુદ્ધ હોવાથી સ્વીકાર્ય જણાતી ન હતી. સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટમાંથી પ્રી–ક્લિનિકલ અને પેરા–ક્લિનિકલ વિષયોને સંપૂર્ણપણે બાકાત રાખવા માટે અરજદારો દ્વારા કરાયેલું સૂચન પણ સ્વીકાર્ય જણાયું ન હતું. એ વાતનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો કે ઓછું ભારણ આપીને પણ આ વિષયોને પૂરતું કવરેજ આપવું જોઈએ.

૨૩.૬.૨૦૦૪ ના રોજ યોજાયેલી બેઠકમાં વિદ્યાર્થીઓની એવી લેખિત રજૂઆત પર વિચારણા કરતી વખતે કે ત્રણ પ્રશ્નપત્રોને બદલે માત્ર એક જ પ્રશ્નપત્ર હોવું જોઈએ, એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ યોજવા માટે નિયુક્ત સત્તામંડળ એવા નેશનલ બોર્ડ ઓફ એક્ઝામિનેશન્સને ત્રણ પ્રશ્નપત્રોને બદલે એક જ પ્રશ્નપત્રમાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ યોજવા માટેની પોતાની દરખાસ્ત તૈયાર કરવા વિનંતી કરી શકાય છે.

જોકે, ૩૦.૬.૨૦૦૪ ના રોજ યોજાયેલી બેઠકમાં મૌખિક રજૂઆતો

દરમિયાન વિદ્યાર્થીઓના પ્રતિનિધિઓએ એવી દલીલ કરી હતી કે એક પ્રશ્નપત્રને બદલે બે પ્રશ્નપત્રો હોવા જોઈએ. વિદ્યાર્થીઓના પ્રતિનિધિઓ વચ્ચે મતભેદ હોવાથી એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે પ્રી–ક્લિનિકલ અને પેરા–ક્લિનિકલ વિષયોને ઓછું ભારણ આપીને ત્રણ પ્રશ્નપત્રોને બદલે એક જ પ્રશ્નપત્રમાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ યોજવો. પ્રશ્નપત્રના બંને ભાગો પાસ કરવામાંથી મુક્તિ આપવાની વિદ્યાર્થીઓની વિનંતી સંબંધે એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે પ્રશ્નપત્રના એક ભાગમાં નાપાસ થનાર ઉમેદવારે પ્રશ્નપત્રના બંને ભાગો એટલે કે ભાગ ૧ અને ૨ માં ફરીથી પરીક્ષા આપવી પડશે. પાસિંગ ટકાવારી ૫૦% કરતાં ઓછી કરવા અંગે વિદ્યાર્થીઓ તરફથી કરાયેલું સૂચન એમ.બી.બી.એસ. પરીક્ષા માટે નિયત કરાયેલી લઘુત્તમ પાસિંગ ટકાવારી સાથે સુસંગત હોવું જરૂરી હોવાથી વ્યવહારુ અને સ્વીકાર્ય જણાયું ન હતું. નેશનલ બોર્ડ ઓફ એક્ઝામિનેશન્સને સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટના માળખા અને પ્રી–ક્લિનિકલ, પેરા–ક્લિનિકલ તથા ક્લિનિકલ વિષયોને આપવામાં આવનાર ભારણ સંબંધે એક વિસ્તૃત દરખાસ્ત તૈયાર કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.

૩૦.૬.૨૦૦૯ ના રોજ યોજાયેલી બેઠકની કાર્યનોંધ આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવી હતી અને ભારત સંઘ તરફથી દાખલ કરાયેલા સોગંદનામા સાથે આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી.

ભારત સંઘ દ્વારા દાખલ કરાયેલા સોગંદનામાના જવાબમાં અરજદારોએ

પોતાનો પ્રત્યુત્તર દાખલ કર્યો હતો. તેમણે પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો કે વિદ્યાર્થીઓ માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો મુશ્કેલ બનશે અને આગ્રહ રાખ્યો હતો કે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટના બદલામાં તેમને ઇન્ટર્નશીપનો વધારાનો સમયગાળો પૂરો પાડવામાં આવે.

પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની વિસ્તૃત સુનાવણી કરવામાં આવી હતી. અરજદારોના વિદ્વાન વકીલની દલીલનો મુખ્ય ભાર એ હતો કે વિદેશમાં આવેલી માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી સંસ્થાઓમાંથી તબીબી અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરનારા ઉમેદવારો માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવાની આવશ્યકતા જરૂરી ન હતી. તમામ અરજદારોએ એમ.સી.આઈ. દ્વારા માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી સંસ્થાઓ/યુનિવર્સિટીઓમાંથી પૂર્ણ સમયગાળાનો અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કર્યો છે. તેઓ એમ.બી.બી.એસ. અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા માટે કોઈ મૂળભૂત ગેરલાયકાત ધરાવતા ન હતા. તેમણે માન્યતાપ્રાપ્ત વિદેશી તબીબી યુનિવર્સિટીઓ/સંસ્થાઓમાં છ વર્ષનો અભ્યાસ કર્યો હતો અને તેથી તેમને બિન–માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાંથી પદવી મેળવનારા વિદ્યાર્થીઓની સમકક્ષ ગણી શકાય નહિ. માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાંથી પોતાનો તબીબી અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરનારા અરજદારોએ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ તેમજ મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં આ કોર્ટના હુકમો હેઠળ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ આપવો જરૂરી નથી. કોઈપણ સંજોગોમાં અરજદારોને અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળ કામચલાઉ નોંધણી આપવી જોઈએ અને એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ કરવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ તથા સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટના બદલામાં તેમને વધારાની

ઇન્ટર્નશીપ કરવા માટે કહી શકાય છે.

તેનાથી વિપરીત સામાવાળાઓનો કેસ એવો છે કે બૃહદ જાહેર હિતમાં તબીબી શિક્ષણના ધોરણને નીચું લાવવાની મંજૂરી આપી શકાય નહિ. યોગ્ય કે પર્યાપ્ત લાયકાત ન ધરાવતી વ્યક્તિને જાહેર આરોગ્યનું સંચાલન કરવા અને માનવ જીવન સાથે ચેડાં કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહિ. વિદેશી તબીબી સંસ્થામાંથી તબીબી લાયકાત મેળવનાર વિદ્યાર્થીને ભારતમાં તબીબી વ્યવસાય કરવાની મંજૂરી આપતાં પહેલાં તેની યોગ્યતા ચકાસવી અનિવાર્ય છે. વૈધાનિક નિયમો હેઠળ વિદેશી તબીબી પદવી મેળવનાર દરેક વ્યક્તિએ ઇન્ટર્નશીપ કરવા માટે કામચલાઉ નોંધણી અથવા તબીબી વ્યવસાય માટે કાયમી નોંધણી મેળવતાં પહેલાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો ફરજિયાત છે. મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં આ કોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે ભવિષ્યના કેસો સરકાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલા એમ.સી.આઈ. ના સુધારેલા નિયમો દ્વારા શાસિત થશે.

મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં આ કોર્ટનો ચુકાદો અરજદારોના વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનો સંપૂર્ણ ઉત્તર પૂરો પાડે છે. તે કેસમાં હાઇકોર્ટો દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોને પડકારતી અપીલોનો એક સમૂહ એમ.સી.આઈ. દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર. ની સંસ્થાઓમાંથી પોતાના તબીબી અભ્યાસક્રમો પાસ કરનારા વિદ્યાર્થીઓએ એમ.સી.આઈ. સામે પોતાની ફરિયાદો રજૂ કરીને કામચલાઉ/કાયમી નોંધણી મંજૂર કરવાની અરજ સાથે વિવિધ હાઇકોર્ટોનો

સંપર્ક કર્યો હતો. શરૂઆતમાં હાઇકોર્ટોએ આવા અસરગ્રસ્ત વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા માંગવામાં આવેલી દાદ મંજૂર કરી હતી અને એમ.સી.આઈ. ને તેમને કામચલાઉ/કાયમી નોંધણી મંજૂર કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. તેનાથી વ્યથિત થઈને એમ.સી.આઈ. એ હાઇકોર્ટોના ચુકાદાઓ સામે અપીલો દાખલ કરી હતી જેમાં રજા મંજૂર કરવામાં આવી હતી. અપીલોની સુનાવણી દરમિયાન વિવિધ પ્રસંગોએ આ કોર્ટે તમામ સંબંધિતોના હિત એટલે કે તબીબી શિક્ષણના ધોરણો, વિદ્યાર્થીઓ અને સમગ્ર જાહેર આરોગ્યને ધ્યાનમાં રાખીને ચોક્કસ અવલોકનો કર્યા હતા. કોર્ટે પ્રશ્નકર્તા તબીબો સંબંધે ઉદ્ભવતી માનવીય સમસ્યાને ધ્યાનમાં રાખીને ભારત સરકારને યોગ્ય નીતિ ઘડવા જણાવ્યું હતું. ત્યારબાદ કોર્ટ સમક્ષના કેસોમાં ઉદ્ભવેલી પરિસ્થિતિને આવરી લેવાની જોગવાઈ કરવા માટે ૨૦૦૧ ના અધિનિયમ ૩૪ દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૩ માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.

કોર્ટે નોંધ્યું હતું કે કામચલાઉ નોંધણી અને કાયમી નોંધણી મંજૂર કરવાના હેતુ માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ યોજવાના પ્રશ્નોનું નિયમન કેન્દ્ર સરકારની મંજૂરીથી એમ.સી.આઈ. દ્વારા ઘડવામાં આવેલા નિયમો દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. ચુકાદાના ફકરા ૪ માં એ બાબત ધ્યાને લેવામાં આવી હતી કે નિયમો મુજબ, ભવિષ્યમાં, માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી લાયકાત મેળવનાર તમામ વ્યક્તિઓએ કામચલાઉ નોંધણી મંજૂર કરવા માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો પડશે અને ૧૫.૩.૨૦૦૧ ના રોજ અથવા ત્યારબાદ કામચલાઉ નોંધણી માટે અરજી કરનારા અને ઇન્ટર્નશીપ કરવાની હોય તેવા તમામ ઉમેદવારોએ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ

રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ ની જોગવાઈઓ મુજબ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો જરૂરી રહેશે, કારણ કે તેઓ એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ કર્યા પછી એટલે કે ૧૫.૩.૨૦૦૨ ના રોજ અથવા ત્યારબાદ કાયમી નોંધણી માટે પાત્ર બનશે. જોકે, સરકારે જોયું કે ૧૫.૩.૨૦૦૧ પહેલાં વિદેશમાં પોતાની પદવી પૂર્ણ કર્યા પછી એમ.સી.આઈ. સમક્ષ કામચલાઉ નોંધણી મંજૂર કરવા અરજી કરી હોય પરંતુ વિવિધ કારણોસર એમ.સી.આઈ. દ્વારા તેમને કામચલાઉ નોંધણી આપવામાં આવી ન હોય તેવી ઘણી વ્યક્તિઓ છે, આવી વ્યક્તિઓ નીચે દર્શાવેલી શ્રેણીઓમાં આવે છે:

(એ) જેમણે એમ.સી.આઈ. દ્વારા માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાંથી મેડિસિન અભ્યાસક્રમનો છ વર્ષનો સંપૂર્ણ સમયગાળો પૂર્ણ કર્યો ન હતો;

(બી) જેમણે વિદેશમાં આવેલી તબીબી સંસ્થાઓમાં, ખાસ કરીને ભૂતપૂર્વ યુ.એસ.એસ.આર. ના રાજ્યોમાં, પોતાના પ્રવેશ વખતે મેડિકલ અભ્યાસક્રમમાં જોડાવા માટે એમ.સી.આઈ. દ્વારા નિર્ધારિત લઘુત્તમ પાત્રતા માપદંડો પૂર્ણ કર્યા ન હતા; અને

(સી) જેઓ એમ.સી.આઈ. દ્વારા માન્યતાપ્રાપ્ત ન હોય તેવી મેડિકલ ડિગ્રીઓ સાથે પરત આવ્યા હતા.

સુધારેલા અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ વિદ્યાર્થીએ વિદેશમાં આવેલી વિદેશી તબીબી સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ લેતાં પહેલાં એમ.સી.આઈ. પાસેથી પાત્રતા પ્રમાણપત્ર મેળવવું પડે છે અને અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કર્યા પછી કાયમી નોંધણી

મંજૂર કરવામાં આવે તે પહેલાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો પડે છે. એ પણ નોંધવામાં આવ્યું હતું કે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ મુજબ વિદ્યાર્થીને ઇન્ટર્નશીપ કરવાની મંજૂરી આપવા માટે કામચલાઉ નોંધણી મંજૂર કરતાં પહેલાં પણ તેણે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો જરૂરી છે. જે વિદ્યાર્થીઓએ પોતાનો અભ્યાસક્રમ પહેલેથી જ પૂર્ણ કરી લીધો હતો અથવા ૧૫.૩.૨૦૦૨ પહેલાં પ્રવેશ મેળવી લીધો હતો તેમને નોંધણી નકારવી વાજબી ન ગણાય તે હકીકત ધ્યાને લઈને સરકારે નીચે મુજબની માર્ગદર્શિકા ઘડી હતી જે કોર્ટ સમક્ષ મૂકવામાં આવી હતી.

> "૬. ૧૫.૩.૨૦૦૧ પહેલાં વિદેશમાં પોતાની પદવી પૂર્ણ કરનાર આવી વ્યક્તિઓને નોંધણી મંજૂર કરવાનું નિયમન કરવા માટે ભારત સરકાર દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ નીચે મુજબની માર્ગદર્શિકા રજૂ કરવામાં આવે છે:
>
> (એ) ૧૫.૩.૨૦૦૧ પહેલાં નોંધણી માટે એમ.સી.આઈ. સમક્ષ અરજી કરનાર તમામ વ્યક્તિઓના કેસોમાં આઈ.એમ.સી. (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૧ ના પ્રારંભ પહેલાં અસ્તિત્વમાં હતી તે મુજબ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર નીચેની શરતોને આધીન રહીને કાર્યવાહી કરવામાં આવશે:
>
> (૧) જે વિદ્યાર્થીઓએ એવી ડિગ્રીઓ મેળવી છે કે જ્યાં માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાં અભ્યાસનો કુલ સમયગાળો છ વર્ષ કરતાં ઓછો છે (એટલે કે જ્યાં અભ્યાસનો અમુક ભાગ બિન–માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાં થયો

હોય, અથવા માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં અભ્યાસની કુલ લંબાઈ છ વર્ષ કરતાં ઓછી હોય), તેમને એમ.સી.આઈ. દ્વારા એ શરતે નોંધણી આપવામાં આવશે કે ખૂટતો સમયગાળો તેમના દ્વારા એક વર્ષની નિયમિત ઇન્ટર્નશીપ ઉપરાંત વધારાની ઇન્ટર્નશીપ દ્વારા આવરી લેવામાં આવે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, વિદ્યાર્થીઓની આવી શ્રેણીઓ માટે માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં અભ્યાસનો કુલ સમયગાળો વત્તા ઇન્ટર્નશીપ મળીને સાત વર્ષ થશે, જે અન્યથા પણ અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે.

(૨) જ્યાં વિદ્યાર્થીઓ અંડરગ્રેજ્યુએટ મેડિકલ અભ્યાસક્રમમાં જોડાવા માટે એમ.સી.આઈ. ના લઘુત્તમ પ્રવેશ ધોરણો પૂર્ણ કરતા ન હતા, છતાં તેમને એમ.સી.આઈ. માન્યતાપ્રાપ્ત વિદેશી સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ આપવામાં આવ્યો હતો, તેવા કિસ્સામાં આ અનિયમિતતા માફ કરવામાં આવે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આવા વિદ્યાર્થીઓની ડિગ્રીઓને એમ.સી.આઈ. સમક્ષ નોંધણી માટે પાત્ર ગણવામાં આવે.

(બી) જે તમામ વિદ્યાર્થીઓએ ૧૫.૩.૨૦૦૨ પહેલાં વિદેશમાં પ્રવેશ મેળવ્યો છે અને સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ ની જોગવાઈઓ મુજબ પોતાની નોંધણી માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો જરૂરી છે, તેમને ઉપર દર્શાવેલ (એ)(૨) માં સમાવિષ્ટ સંજોગોની શ્રેણીઓમાં આવતા હોવા છતાં સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટમાં બેસવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે, કારણ કે તેમાં આપવામાં આવેલી છૂટછાટ તેમના કેસમાં પણ લાગુ થશે.

બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, હાલમાં વિદેશમાં તબીબી શિક્ષણ મેળવી રહેલી કોઈપણ વ્યક્તિ, કે જે ભારતમાં અંડરગ્રેજ્યુએટ મેડિકલ અભ્યાસક્રમમાં જોડાવા માટે એમ.સી.આઈ. દ્વારા નિર્ધારિત લઘુત્તમ પાત્રતા આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ કરતી ન હતી, તે ૧૫.૩.૨૦૦૨ ના રોજ અથવા ત્યારબાદ કામચલાઉ કે કાયમી નોંધણી મેળવવા માંગતી હોય તો તેને, તેણે એમ.સી.આઈ. માન્યતાપ્રાપ્ત સંસ્થામાં પ્રવેશ લીધો હોય તે શરતે, આ આવશ્યકતામાં છૂટછાટ આપીને સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટમાં બેસવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે. આ છૂટછાટ માત્ર તેવા જ વિદ્યાર્થીઓને મળશે કે જેમણે ૧૫.૩.૨૦૦૨ પહેલાં વિદેશમાં પ્રવેશ મેળવ્યો હતો. ૧૫.૩.૨૦૦૨ થી અને ત્યારબાદ તમામ વિદ્યાર્થીઓએ મેડિસિનમાં અભ્યાસ માટે વિદેશ જતાં પહેલાં એમ.સી.આઈ. પાસેથી પાત્રતા પ્રમાણપત્ર મેળવવું ફરજિયાત રહેશે.

(સી) ઉપર દર્શાવેલ (એ)(૧) અને (૨) માં આવરી લેવાયેલ ન હોય તેવા વિદ્યાર્થીઓની શ્રેણીઓ કે જેમના અભ્યાસનો સમગ્ર સમયગાળો એમ.સી.આઈ. દ્વારા માન્યતાપ્રાપ્ત ન હોય તેવી મેડિકલ કોલેજમાં રહ્યો હોય, તેમને પોતાની નોંધણીના હેતુ માટે એ શરતે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટમાં બેસવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે કે તેઓ આઈ.એમ.સી. (સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૦૧ માં નિર્ધારિત તમામ શરતો પૂર્ણ કરતા હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તેમણે મેળવેલી લાયકાત તે લાયકાત આપનારી સંસ્થા જે દેશમાં આવેલી હોય તે દેશમાં તબીબી વ્યવસાયી તરીકે

નામાંકન માટે માન્યતાપ્રાપ્ત લાયકાત હોવી જોઈએ અને તેઓ ભારતમાં અંડરગ્રેજ્યુએટ મેડિકલ અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા માટે એમ.સી.આઈ. દ્વારા નિર્ધારિત લઘુત્તમ પાત્રતા લાયકાત પૂર્ણ કરતા હોવા જોઈએ. તેઓ કોઈપણ છૂટછાટ માટે હકદાર રહેશે નહિ."

કોર્ટે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને કોર્ટ સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાને મંજૂરી આપી હતી અને સમાન સ્થિતિ ધરાવતા તેવા તમામ વ્યક્તિઓને, ભલે તેઓ કોર્ટ સમક્ષ પક્ષકાર હોય કે ન હોય, તે લાગુ પાડી હતી. કોર્ટે સ્પષ્ટપણે ઠેરવ્યું હતું કે જે ઉમેદવારોએ એમ.સી.આઈ. સમક્ષ નોંધણી માટે પહેલેથી જ અરજી કરી દીધી છે, તેમની નોંધણી પસાર કરાયેલા હુકમ અનુસાર આજના દિવસથી ૧૫ દિવસની અંદર મંજૂર કે નામંજૂર કરવામાં આવશે અને આવી નોંધણી મળ્યા પછી વિદ્યાર્થીઓએ જરૂર જણાયે ઇન્ટર્નશીપ કે હાઉસમેનશીપ પૂર્ણ કરવાની રહેશે. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે કોર્ટ દ્વારા માન્ય રખાયેલી માર્ગદર્શિકા એક વખતની રાહતના પગલા તરીકે હતી. પરંતુ ભવિષ્યના કેસો માટે એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે તેઓ સરકાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલા એમ.સી.આઈ. ના સુધારેલા નિયમો દ્વારા શાસિત થશે. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"૭. આ કેસોમાં ઉપસ્થિત થતી વિશિષ્ટ બાબતો અને સંજોગોમાં, પક્ષકારો વતી રજૂ કરવામાં આવેલી વિવિધ દલીલો પર વિચારણા કરવી બિનજરૂરી છે પરંતુ અમે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળની સત્તાઓનો

ઉપયોગ કરીને ઉપર જણાવેલ માર્ગદર્શિકાને મંજૂરી આપીને આ બાબતોનો નિકાલ કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકીએ છીએ અને આ માર્ગદર્શિકા સમાન સ્થિતિ ધરાવતી તમામ વ્યક્તિઓને લાગુ પડશે, ભલે તેઓ આ કોર્ટ સમક્ષ પક્ષકાર હોય કે ન હોય. જે ઉમેદવારોએ નોંધણી માટે એમ.સી.આઈ. સમક્ષ પહેલેથી જ અરજી કરી દીધી છે, તેમની નોંધણી આ હુકમ મુજબ આજથી ૧૫ દિવસની મુદતમાં મંજૂર કે નામંજૂર કરવામાં આવશે. આવી નોંધણી મળ્યા પછી, વિદ્યાર્થીઓએ જરૂર જણાયે ઇન્ટર્નશીપ કે હાઉસમેનશીપ પૂર્ણ કરવાની રહેશે. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે અમારા દ્વારા મંજૂર કરાયેલી આ માર્ગદર્શિકા એક વખતના પગલા તરીકે છે. ભવિષ્યના કેસો સરકાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલા એમ.સી.આઈ. ના સુધારેલા નિયમો દ્વારા શાસિત થશે.

૮. હાઇકોર્ટોના હુકમો આ હુકમ દ્વારા રદબાતલ ઠરશે અને આ અપીલોનો તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે. આ બાબતોને લગતી કોઈપણ હાઇકોર્ટમાં પેન્ડિંગ રહેલી કોઈપણ કાર્યવાહી આ કોર્ટમાં તબદીલ થયેલી ગણાશે અને ઉપરોક્ત શરતો અનુસાર તેનો નિકાલ થયેલો ગણાશે."

[ભારપૂર્વક ઉમેરેલ]

મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં આ કોર્ટે તે તમામ મુદ્દાઓનું નિવારણ કર્યું હતું કે જે આ અરજીઓમાં ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યા છે. કોર્ટે નોંધ્યું હતું કે તે કેન્દ્ર સરકાર હતી કે જેણે કટ ઓફ ડેટ નક્કી કરી હતી અને

એમ.સી.આઈ. ને સત્તાવાર ગેઝેટમાં તે પ્રસિદ્ધ કરવા જણાવ્યું હતું જે યોગ્ય રીતે ૧૫.૩.૨૦૦૨ ના રોજ કરવામાં આવ્યું હતું. કોર્ટે નિયમો ટાંક્યા પછી એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યું હતું કે જે વ્યક્તિઓએ કામચલાઉ નોંધણી માટે અરજી કરી હતી અને તેમણે ૧૫.૩.૨૦૦૧ ના રોજ અથવા ત્યારબાદ ઈન્ટર્નશીપ કરવાની હોય, તેમણે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ ની જોગવાઈઓ અનુસાર સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો પડશે, કારણ કે તેઓ એક વર્ષની ઈન્ટર્નશીપ સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ કર્યા પછી એટલે કે ૧૫.૩.૨૦૦૨ ના રોજ અથવા ત્યારબાદ કાયમી નોંધણી માટે પાત્ર બનશે. સરકારે એ હકીકતની નોંધ લીધી કે ૧૫.૩.૨૦૦૧ પહેલાં વિદેશમાં પોતાની ડિગ્રીઓ પૂર્ણ કર્યા પછી કામચલાઉ નોંધણી મંજૂર કરવા એમ.સી.આઈ. સમક્ષ અરજી કરી હોય તેવી ઘણી વ્યક્તિઓ હતી, સરકારે ૧૫.૩.૨૦૦૧ પહેલાં વિદેશમાં પોતાની ડિગ્રીઓ પૂર્ણ કરનાર આવી વ્યક્તિઓને નોંધણી મંજૂર કરવા માટે માર્ગદર્શિકા ઘડી હતી. આ માર્ગદર્શિકાને કોર્ટે એક વખતના પગલા તરીકે માન્ય રાખી હતી પરંતુ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ભવિષ્યમાં તમામ કેસો સુધારેલા નિયમન દ્વારા શાસિત થશે. કોર્ટનું આ અવલોકન આ અરજીઓમાં સુધારેલા અધિનિયમના અમલ તેમજ ૧૫.૩.૨૦૦૧ પછી નોંધણી માટે અરજી કરનારા વિદ્યાર્થીઓને સુધારેલી જોગવાઈઓ લાગુ પડવા અંગે અરજદારો દ્વારા ઉપસ્થિત કરાયેલી દલીલોનું પૂર્વાવલોકન કરીને નિરાકરણ લાવે છે.

વર્ષ ૨૦૦૧ માં મેડિસિન અભ્યાસક્રમ પાસ કરનારા વિદ્યાર્થીઓ વર્ષ ૧૯૯૪ માં ભાષા અભ્યાસક્રમમાં અને વર્ષ ૧૯૯૫ માં મેડિસિન અભ્યાસક્રમમાં

જોડાયા હોવા જોઈએ. વર્ષ ૨૦૦૨ માં મેડિસિન અભ્યાસક્રમ પાસ કરનારા વિદ્યાર્થીઓ વર્ષ ૧૯૯૫ માં ભાષા અભ્યાસક્રમમાં અને વર્ષ ૧૯૯૬ માં મેડિસિન અભ્યાસક્રમમાં જોડાયા હોવા જોઈએ. તેવી જ રીતે, વર્ષ ૧૯૯૭, ૧૯૯૮, ૧૯૯૯, ૨૦૦૦ અને ૨૦૦૧ માં તથા ૧૫.૩.૨૦૦૨ પહેલાં મેડિસિન અભ્યાસક્રમમાં જોડાયેલા વિદ્યાર્થીઓ પણ, ભલે તેઓ ૧૫.૩.૨૦૦૨ ના રોજ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન અમલમાં આવ્યા તે પહેલાં મેડિસિન અભ્યાસક્રમમાં જોડાયા હોય, તો પણ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન દ્વારા શાસિત થશે. આમ વર્ષ ૨૦૦૧, ૨૦૦૨ માં મેડિસિન અભ્યાસક્રમ પાસ કરનારા વિદ્યાર્થીઓ અનુક્રમે વર્ષ ૨૦૦૩, ૨૦૦૪, ૨૦૦૫ અને ૨૦૦૬ માં તથા ત્યારબાદ મેડિસિન અભ્યાસક્રમ પાસ કરનારા કે પાસ થનારા વિદ્યાર્થીઓ કરતાં અલગ નથી.

૧૫.૩.૨૦૦૧ પછી કામચલાઉ નોંધણી માટે એમ.સી.આઈ. સમક્ષ અરજી કરનારા ઉમેદવારો પોતાની એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ ૧૫.૩.૨૦૦૨ ની કટ ઓફ ડેટ પછી પૂર્ણ કરશે. તેઓ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ ની જોગવાઈઓના પ્રારંભ પછી કાયમી નોંધણી મેળવવા પાત્ર બનશે. મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં આ કોર્ટના હુકમો મુજબ તેઓ તમામ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ ની જોગવાઈઓ હેઠળ આવે છે અને ભારતમાં તબીબી વ્યવસાય કરવા માટે તેમને નોંધણી મંજૂર કરવામાં આવે તે પહેલાં તેમણે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો જરૂરી હતો. એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ કરવા માટે અધિનિયમની કલમ ૨૫ હેઠળ એમ.સી.આઈ. દ્વારા તેમને આપવામાં આવેલી કામચલાઉ નોંધણી ત્યારબાદ કાયમી નોંધણી મેળવવાનો કોઈ

આપમેળે અધિકાર પ્રદાન કરતી ન હતી, કારણ કે અધિનિયમની કલમ ૨૫ સ્પષ્ટ કરે છે કે પ્રાયોગિક તાલીમ લેવાના હેતુ માટે જ કામચલાઉ નોંધણી મંજૂર કરી શકાય છે અને અન્ય કોઈ હેતુ માટે નહિ.

૨૦૦૧ ના સુધારા અધિનિયમ ૩૪ હેઠળ કટ ઓફ ડેટ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવાની હતી. એ વાત નિર્વિવાદ છે કે કટ ઓફ ડેટ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવી હતી. ૨૦૦૧ પહેલાં પ્રચલિત વહીવટી નીતિને કાયદાકીય નીતિનું સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું છે. એમ.સી.આઈ. જે હેતુઓ અને ઉદ્દેશો સિદ્ધ કરવા માંગે છે તેને ધ્યાનમાં લેતાં આવી કાયદાકીય નીતિ, કે જેના હેઠળ વિદેશી યુનિવર્સિટીમાંથી પદવી મેળવનાર વિદ્યાર્થીએ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ આપવો પડે છે, તેને ગેરવાજબી કે મનસ્વી કહી શકાય નહિ.

ભારત સરકાર દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૩(૪એ) ની જોગવાઈઓનું પૂરતું અને નોંધપાત્ર પાલન કરવામાં આવ્યું છે. ભારત સરકારે જ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ અમલમાં લાવવા માટે ૧૫.૩.૨૦૦૨ ની તારીખ નક્કી કરી હતી. ભારત સરકારે જાન્યુઆરી ૨૦૦૨ માં દાખલ કરેલા પોતાના સોગંદનામામાં સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે ભારત સરકારે જ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન અમલમાં લાવવા માટે ૧૫.૩.૨૦૦૨ ની તારીખ નક્કી કરી હતી.

સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કર્યા વિના કામચલાઉ નોંધણી આપીને અરજદારોને ઇન્ટર્નશીપમાં જોડાવા દેવાની અને તે દ્વારા દર્દી સંભાળ અને વ્યવસ્થાપનમાં સામેલ થવા દેવાની તેમની માંગણી બૃહદ જાહેર હિતમાં મંજૂર રાખી શકાય નહિ.

ઉપરોક્ત બાબત ઉપરાંત આ સૂચન સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ ના નિયમ ૩ થી તથા મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં ચુકાદાના ફકરા ૪ ના અવલોકનોથી વિરુદ્ધ છે.

સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૨ નો નિયમ ૩ એવી જોગવાઈ કરે છે કે ઉમેદવારને દર્દી સંભાળ અને વ્યવસ્થાપન સાથે સંકળાયેલી પ્રાયોગિક તાલીમ માટે ઇન્ટર્નશીપ શરૂ કરવા સક્ષમ બનાવતી કામચલાઉ નોંધણી માત્ર સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કર્યા પછી જ આપી શકાય છે. છ વર્ષનો મેડિસિન અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કર્યા પછી વિદેશમાં આવેલી માન્યતાપ્રાપ્ત તબીબી સંસ્થામાં ઇન્ટર્નશીપ પૂર્ણ ન કરી હોય તેવા ઉમેદવારને સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કર્યા વિના કામચલાઉ નોંધણી આપવી કાયદેસર રીતે માન્ય નથી.

કોઈ વ્યક્તિને તબીબી વ્યવસાય કરવા અને દર્દી સંભાળ તથા વ્યવસ્થાપનમાં સામેલ થવા માટે કાયમી નોંધણી આપવાના માપદંડો નિર્ધારિત કરી શકે તેવી નિષ્ણાત સંસ્થા એમ.સી.આઈ. છે. અન્યથા પણ કોર્ટે સમગ્ર જનતાના હિતને ધ્યાનમાં રાખવાનું હોવાથી અધિનિયમની જોગવાઈઓને અવગણીને અરજદારોને તબીબી વ્યવસાય કરવાની મંજૂરી આપવાનું યોગ્ય જણાતું નથી. એમ.સી.આઈ. દ્વારા નિર્ધારિત યોગ્ય લાયકાત ન ધરાવતી વ્યક્તિને જાહેર આરોગ્ય સંભાળમાં સામેલ થવા અને માનવ જીવન સાથે ચેડાં કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહિ. તબીબી વ્યવસાય કરવા માટે કોણ યોગ્ય લાયકાત ધરાવે છે તે નક્કી કરવાનું કામ આ કોર્ટનું નથી. નિષ્ણાત સંસ્થા

હોવાના નાતે એમ.સી.આઈ. આ બાબતનો શ્રેષ્ઠ નિર્ણાયક છે. સમગ્ર મુદ્દાની સંપૂર્ણ તપાસ કર્યા પછી એમ.સી.આઈ. એવા નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે યુ.એસ.એસ.આર. ના વિભાજન પછી રશિયામાં આવેલી સંસ્થાઓમાં વિદ્યાર્થીઓની ભરતી અને પ્રવેશ પ્રણાલીમાં ગંભીર ગેરરીતિઓ થઈ હતી અને આ દેશોમાં તબીબી શિક્ષણના ધોરણોમાં ઘટાડો થયો હતો. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં એમ.સી.આઈ. એ સમગ્ર જનતાના તેમજ આ સંસ્થાઓમાંથી પાસ થનારા વિદ્યાર્થીઓના હિતને ધ્યાનમાં રાખીને એવો નિર્ણય લીધો હતો કે જાહેર આરોગ્ય સંભાળમાં સામેલ થતી કાયમી નોંધણી આપતાં પહેલાં વિદ્યાર્થીઓએ એક વર્ષની ઇન્ટર્નશીપ કરવી તેમજ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કરવો જરૂરી રહેશે.

અરજદારોને ભારતમાં તબીબી વ્યવસાય શરૂ કરવાથી રોકવામાં આવી રહ્યા નથી પરંતુ તેમણે માત્ર વૈધાનિક નિયમનમાં જણાવ્યા મુજબ સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ આપવાનો છે. વિદ્યાર્થીઓ માટે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ આપવાની નીતિગત નિર્ણયને આ કોર્ટે મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં બહાલ રાખ્યો છે.

અરજદારો વતી કરાયેલું એ સૂચન સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટમાં ત્રણ પ્રશ્નપત્રોને બદલે માત્ર એક જ પ્રશ્નપત્ર રાખવામાં આવે અને મેડિસિન અભ્યાસક્રમના પ્રારંભિક વર્ષોમાં શીખવવામાં આવતા પ્રી–ક્લિનિકલ તથા પેરા–ક્લિનિકલ વિષયોને ઓછું ભારણ આપવામાં આવે. સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટના બદલામાં વધારાની ઇન્ટર્નશીપ પૂરી પાડવાનું અને સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ પાસ કર્યા વિના ઉમેદવારોને સીધા ઇન્ટર્નશીપમાં જોડાવા દેવાનું સૂચન વૈધાનિક નિયમોથી

વિરુદ્ધ અને જાહેર હિતની વિરુદ્ધ હોવાથી સ્વીકારી શકાય નહિ.

૩૦.૬.૨૦૦૪ ના રોજ યોજાયેલી બેઠકની કાર્યનોંધ, કે જેને ભારત સરકાર અને એમ.સી.આઈ. દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવી છે, તેને મંજૂરી આપવામાં આવે છે. ભવિષ્યમાં ૩૦.૬.૨૦૦૪ ના રોજ યોજાયેલી બેઠકમાં નિર્ધારિત માર્ગદર્શિકા અનુસાર સ્ક્રીનિંગ ટેસ્ટ યોજવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત જણાવેલા કારણોસર, અમને આ રીટ અરજીઓ અને દીવાની અપીલમાં કોઈ તથ્ય જણાતું નથી અને તેથી ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કર્યા વિના તેને ફગાવી દેવામાં આવે છે.

રીટ અરજીઓ અને અપીલો ફગાવી દેવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========